

บทที่ 1

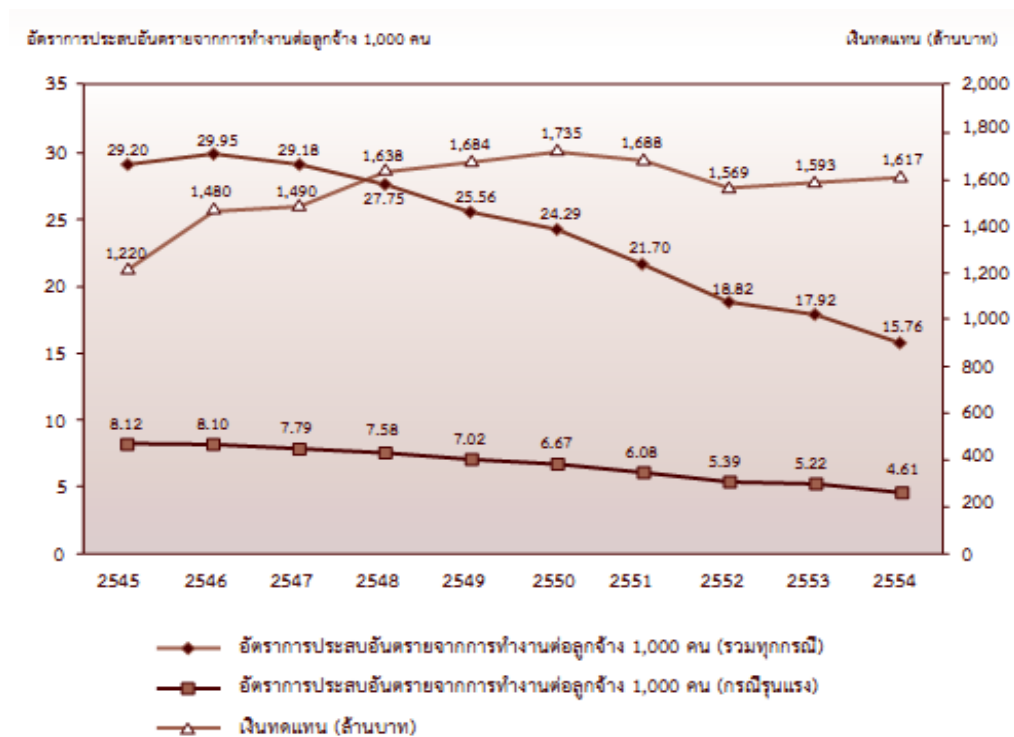
บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญ

จากข้อมูลสำนักงานสถิติแห่งชาติ ณ เดือนมีนาคม พ.ศ. 2555 พบว่า ประเทศไทยมีประชากรทั้งสิ้น 67.80 ล้านคน แบ่งเป็นอายุต่ำกว่า 15 ปี จำนวน 13.43 ล้านคน และผู้มีอายุ 15 ปี ขึ้นไปจำนวน 54.37 ล้านคน ซึ่งในกลุ่มนี้เป็นผู้อยู่ในวัยแรงงานจำนวน 38.96 ล้านคน โดยจำแนกเป็นผู้มีงานทำ จำนวน 38.19 ล้านคน ผู้ว่างงาน 0.29 ล้านคน และผู้รอฤดูกาล 0.48 ล้านคน โดยมีอัตราว่างงานในช่วงเดือนดังกล่าวเท่ากับร้อยละ 0.7 และมีจำนวนสถานประกอบกิจการทั้งสิ้น 406,121 แห่ง ในจำนวนผู้มีงานทำ 38.19 ล้านคน แบ่งเป็นผู้ที่ทำงานภาคเกษตรกรรมจำนวน 13.51 ล้านคน (ร้อยละ 35.38) และทำงานนอกภาคเกษตรกรรมจำนวน 24.68 ล้านคน (ร้อยละ 64.62) โดยกลุ่มทำงานนอกภาคเกษตรกรรมทำงานในภาคการผลิต 6.12 การขนส่ง และการขายปลีก การซ่อมแซมยานยนต์และรถจักรยานยนต์ 5.96 ล้านคน การก่อสร้าง 2.95 ล้านคน ที่พักแรมและบริการด้านอาหาร 2.25 ล้านคน การบริหารราชการแผ่นดินและการป้องกันประเทศ 1.67 ล้านคน การศึกษา 1.13 ล้านคน การขนส่ง และสถานที่เก็บสินค้า 1.02 ล้านคน กิจกรรมอสังหาริมทรัพย์ ธุรกิจให้เช่า และอื่น ๆ 1.62 ล้านคน เมื่อจำแนกข้อมูลตามสถานภาพการทำงาน พบว่าเป็นนายจ้างร้อยละ 0.94 เป็นลูกจ้างรัฐบาลร้อยละ 3.79 เป็นลูกจ้างเอกชนร้อยละ 13.07 ทำงานส่วนตัวร้อยละ 12.38 ช่วยธุรกิจในครัวเรือนร้อยละ 8.76 และการรวมกลุ่มร้อยละ 0.04 เมื่อจำแนกตามอายุ พบว่าเป็นเด็ก (อายุ 15 ปีขึ้นไปแต่ไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์) ร้อยละ 1.28 และผู้ใหญ่ร้อยละ 98.72 ข้อมูล ณ เดือนมีนาคม พ.ศ. 2555 มีผู้ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประกันตนกับสำนักงานประกันสังคมกระทรวงแรงงาน จำนวน 9.04 ล้านคน (ร้อยละ 23.20) และสถิติการประสบอันตรายจากการทำงานในช่วงปี พ.ศ. 2545-2554 ที่จะนำเสนอนี้ เป็นข้อมูลของผู้ประกันตนเท่านั้น โดยข้อมูลดังกล่าวมีที่มาจากสำนักงานกองทุนเงินทดแทนสำนักงานประกันสังคมกระทรวงแรงงาน

การประสบอันตรายจากการทำงาน จำแนกตามความรุนแรง และเงินทดแทน พ.ศ. 2545-2554 จากแผนภูมิที่ 1 พบว่าระหว่าง พ.ศ. 2545-2554 อัตราการประสบอันตรายจากการทำงานต่อลูกจ้าง 1,000 คน ทั้งกรณีรุนแรง และรวมทุกรณิลดลง แต่จำนวนเงินทดแทนเพิ่มขึ้นระหว่าง พ.ศ. 2545-2550 โดยมีแนวโน้มลดลงจนถึง พ.ศ. 2552 และเพิ่มขึ้นเล็กน้อยใน พ.ศ. 2553 จากข้อมูลดังกล่าวแสดงว่าการจ่ายเงินทดแทนต่อกรณีการประสบอันตรายจากการทำงานสูงขึ้นจนถึง พ.ศ. 2550 และมีแนวโน้มลดลงภายหลังจากนั้น

แผนภูมิที่ 1 อัตราการประสบอันตรายจากการทำงานต่อลูกจ้าง 1,000 คน กรณีรุนแรง รวมทุกรณี และเงินทดแทนระหว่าง พ.ศ. 2545-2554

ที่มา: กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน. 2555 : 4

จากข้อมูล กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน จังหวัดที่มีอัตราการประสบอันตราย เมื่อเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย อันดับ 1 ถึง 3 ได้แก่ สมุทรปราการ สมุทรสาคร และฉะเชิงเทรา

โดยพื้นที่จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่าอัตราการประสบอันตรายอยู่ในลำดับที่ 3 มีอัตราการเกิด 23.30% จังหวัดฉะเชิงเทราจึงมีอัตราการประสบอันตรายที่ค่อนข้างสูง

สำหรับสถานประกอบการกิจการประเภทชิ้นส่วนรถยนต์ปัจจุบันมีนายทุนต่างชาติเข้ามาลงทุนสร้างฐานการผลิตรถยนต์ในประเทศไทยมากขึ้นทำให้ประเทศไทยเป็นฐานการผลิตรถยนต์ที่สำคัญ จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ต้องใช้แรงงานในการผลิตมากขึ้นจึงทำให้มีผลการเกิดอุบัติเหตุเพิ่มขึ้นตามมาด้วย

คนงานที่ได้รับอันตรายจากการทำงาน ส่วนใหญ่มักขาดความเอาใจใส่ ในเรื่องของสุขภาพความปลอดภัยทั้งในส่วนตัวคนงานเอง และสถานประกอบการที่ไม่มียุทธศาสตร์เรื่องสุขภาพความปลอดภัย รวมถึงการขาดประสิทธิภาพในการตรวจสอบให้ความรู้บังคับใช้กฎหมายของหน่วยงานภาครัฐที่มีหน้าที่ ดังนั้นเราจึงจำเป็นที่จะต้องเข้าใจ และปฏิบัติตามหลักความปลอดภัยโดยเคร่งครัด แล้วเราจะปลอดภัยจากอันตรายหรืออุบัติเหตุต่าง ๆ

สมาคมส่งเสริมความปลอดภัยและอนามัยในการทำงาน (ประเทศไทย) (2013 : ออนไลน์) ได้กล่าวถึงสาเหตุโดยทั่วไปของอุบัติเหตุอาจแบ่งได้ดังนี้

1. ความรู้เท่าไม่ถึงการณ์มักเกิดกับบุคคลที่เข้าทำงานใหม่ ๆ หรือเข้าทำงานกับเครื่องมือเครื่องจักรใหม่โดยที่ไม่ได้รับคำอธิบายถึงการปฏิบัติ และการทำงานของเครื่องมือเครื่องจักรโดยละเอียด จึงมักจะทำให้เกิดอุบัติเหตุขึ้นบ่อย ๆ

1.1 การสอนเกี่ยวกับความปลอดภัยยังไม่ดีพอ

1.2 กฎความปลอดภัยไม่มีผลบังคับใช้

1.3 ไม่ได้วางแผนงานความปลอดภัยไว้เป็นส่วนหนึ่งของงาน

1.4 จุดอันตรายต่าง ๆ ไม่ได้ทำการแก้ไข

1.5 อุปกรณ์ความปลอดภัยไม่ได้จัดให้

1.6 ขาดความรู้หรือไม่ได้ตระหนักในเรื่องความปลอดภัย

2. ความประมาท

2.1 เกิดจากมีความเชื่อมั่นมากเกินไปเนื่องจากทำงานมานาน

2.2 การละเลยไม่เอาใจใส่หรือมีทัศนคติผิดๆในเรื่องความปลอดภัย

2.3 เครื่องป้องกันอันตรายหรือเครื่องกันจัดไว้ให้ แต่ไม่ใช้หรือถอดออก

3. สภาพร่างกายของบุคคล

3.1 อ่อนเพลีย เนื่องจากไม่สบายเป็นไข้แล้วเข้าทำงานหนัก

3.2 สภาพร่างกายไม่เหมาะกับงาน

4. สภาพจิตใจของบุคคล

4.1 ขาดความตั้งใจในการทำงาน

4.2 ตื่นเต้นง่าย ขวัญอ่อน ตกใจง่าย

5. อุปกรณ์เครื่องมือ เครื่องจักร มีข้อบกพร่องอาจเนื่องจากสาเหตุ

5.1 ไข้เครื่องมือไม่ถูกขนาด

5.2 ไข้เครื่องมือที่สึกหรอชำรุด หรือหัก

5.3 ไม่ใช้เครื่องป้องกันอันตราย

5.4 ละเลยต่อการบำรุงรักษา เช่น น้ำมันหล่อลื่นไม่เพียงพอ

6. สภาพของบริเวณปฏิบัติงานที่ไม่ปลอดภัย

6.1 แสงสว่างไม่เพียงพอ

6.2 เสียงดังมากเกินไป

6.3 ความสกปรก

6.4 บริเวณที่คับแคบ

ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลจากการสอบสวนการเกิดอุบัติเหตุจากการทำงานในคนที่ได้รับอันตรายจากการทำงาน ส่วนใหญ่มักขาดความเอาใจใส่ ในเรื่องของสุขภาพความปลอดภัยทั้งในส่วนตัวคนงานเอง และสถานประกอบการที่ไม่มีนโยบายเรื่องสุขภาพความปลอดภัยรวมถึงการขาดประสิทธิภาพในการตรวจสอบให้ความรู้ บังคับใช้กฎหมายของหน่วยงานภาครัฐที่มีหน้าที่ ดังนั้นเราจึงจำเป็นที่จะต้องเข้าใจ และปฏิบัติตามหลักความปลอดภัยโดยเคร่งครัด แล้วเราจะปลอดภัยจากอันตรายหรืออุบัติเหตุต่าง ๆ

จากข้อมูลของการเกิดอุบัติเหตุจากการทำงานที่เกิดขึ้นในสถานประกอบการ พบว่ามีปัญหาที่เกิดจากสภาพแวดล้อมจากการทำงานที่ไม่ปลอดภัย และการกระทำที่ไม่ปลอดภัย รวมถึงการจัดการดำเนินงานด้านความปลอดภัยที่ยังมีการดำเนินงานที่ไม่ชัดเจน จึงเป็นที่มาของการศึกษาวิจัยในครั้งนี้

ในกรณีศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยใช้กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาเป็นพนักงานฝ่ายผลิตของบริษัทผลิตชิ้นส่วนรถยนต์แห่งหนึ่งใน จังหวัดฉะเชิงเทรา ที่มีอุบัติเหตุเกิดขึ้นในแผนก ได้แก่ แผนกบีเอ็มซีขึ้นรูปแผนกประกอบ แผนกซ่อมบำรุง

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นกับพนักงานนั้นเป็นสิ่งสำคัญที่นายจ้างหรือองค์กรต้องให้ความสำคัญ และช่วยกันส่งเสริมหรือสนับสนุนให้พนักงานมีความปลอดภัยจากการเกิดอุบัติเหตุจากการทำงาน เพราะการที่พนักงานไม่มีอุบัติเหตุจากการทำงานนั้นจะส่งผลให้การดำเนินงานหรือการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ลดการสูญเสียที่จะเกิดขึ้นจากกระบวนการปฏิบัติงาน นำไปสู่การพัฒนาองค์กรให้มีผลการดำเนินงานได้ตรงตามเป้าหมายและมีสุขภาพอนามัยดี และสุดท้ายผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าผลที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้จะเป็นแนวทางให้กับผู้บริหาร หน่วยงาน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในภาคอุตสาหกรรมได้นำไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนป้องกันการเกิดอุบัติเหตุจากการทำงาน อันจะนำไปสู่การปฏิบัติแบบมีส่วนร่วม กิจกรรมที่ช่วยลดการเกิดอุบัติเหตุจากการทำงานได้ เกิดการพัฒนากระบวนการจัดการด้านความปลอดภัยปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพให้กับองค์กรในอนาคตต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเกิดอุบัติเหตุในการทำงาน
2. เพื่อสร้างต้นแบบในการอธิบายการเกิดอุบัติเหตุจากการทำงานโดยใช้กิจกรรมปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR)

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาแนวทางการลดอุบัติเหตุจากการทำงานโดยใช้กิจกรรมปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) โดยศึกษาในสถานประกอบกิจการผลิตชิ้นส่วนรถยนต์แห่งหนึ่ง จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยมีขอบเขตของการวิจัยดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้แก่ พนักงานในแผนกที่มีอุบัติเหตุเกิดขึ้นจากการทำงาน ประกอบด้วยพนักงานฝ่ายผลิต หัวหน้างาน และผู้จัดการแผนกที่มีการเกิดอุบัติเหตุเกิดขึ้นจากการทำงานจำนวน 3 แผนก คือแผนกปั๊มขึ้นรูป แผนกประกอบ แผนกซ่อมบำรุง โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มเพื่อทำการสัมภาษณ์เชิงลึก ศึกษาปัญหา และสาเหตุที่ก่อให้เกิดอุบัติเหตุจากการทำงานรวมถึงวิธีการแก้ไขปรับปรุง ได้แก่

- 1) พนักงานแผนกที่เกิดอุบัติเหตุ จำนวน 3 คน
- 2) หัวหน้างานแผนกที่เกิดอุบัติเหตุ จำนวน 3 คน
- 3) ผู้จัดการแผนกที่เกิดอุบัติเหตุ จำนวน 3 คน

รวมกลุ่มเป้าหมายในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ทั้งหมด 9 คน และแบบจัดกลุ่มสนทนา (Focus Group) ทั้งหมด 12 คน

2. ตัวแปรที่ศึกษาค้นคว้า ได้แก่

1. ตัวแปรอิสระ คือ

- 1) ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม
 - (1) สุขศาสตร์อุตสาหกรรม ได้แก่ เสียง แสงสว่าง ฝุ่น
 - (2) การทำงาน ได้แก่ การอบรม สอนงาน การติดตาม ประเมินผล การทบทวน
- 2) ปัจจัยส่วนบุคคล
 - (1) เพศ อายุ อายุงาน การศึกษา สถานภาพการสมรส
- 3) ปัจจัยพฤติกรรมส่วนบุคคล
 - (1) ประสบการณ์ทำงาน

2. ตัวแปรตาม คือ มาตรการลดการเกิดอุบัติเหตุ

1.4 คำนิยามศัพท์หรือคำนิยามเชิงปฏิบัติการ

1. อันตราย (Hazards) หมายถึง สิ่งหรือสถานการณ์ที่อาจก่อให้เกิดการบาดเจ็บหรือความเจ็บป่วยจากการทำงาน ความเสียหายต่อทรัพย์สิน ความเสียหายต่อสภาพแวดล้อมในการทำงานหรือต่อสาธารณสุข

2. อุบัติเหตุ (Accident) หมายถึง เหตุการณ์ที่ไม่พึงประสงค์ ที่อาจเกิดจากการที่ไม่ได้คาดคิด หรือขาดการควบคุม แต่เมื่อเกิดขึ้นแล้วมีผลทำให้เกิดการบาดเจ็บ หรือความเจ็บป่วยจากการทำงาน หรือการเสียชีวิต หรือความสูญเสียต่อทรัพย์สิน หรือความเสียหายต่อสภาพแวดล้อมในการทำงาน
3. อุบัติการณ์ (Incident) หมายถึง เหตุการณ์ที่ไม่พึงประสงค์ที่เกิดขึ้นแล้วมีผลให้เกิดอุบัติเหตุ หรือเหตุการณ์เกือบเกิดอุบัติเหตุ
4. เหตุการณ์เกือบเกิดอุบัติเหตุ (Near Miss) หมายถึง เหตุการณ์ที่ไม่พึงประสงค์แต่เมื่อเกิดขึ้นแล้วมีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดอุบัติเหตุ
5. พฤติกรรมด้านความปลอดภัย หมายถึง ลักษณะการปฏิบัติงาน การใช้เครื่องมือ การจัดสภาพแวดล้อมรวมถึงวิธีการบริหารจัดการเพื่อป้องกันอุบัติเหตุหรืออันตรายที่อาจเกิดขึ้นในขณะปฏิบัติงานหรือเกิดขึ้นภายหลัง
6. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การวิจัย ค้นคว้า และหาความรู้ตามหลักการของการวิจัยเชิงวิทยาศาสตร์แบบเดิม ๆ ต่างกันเพียงแต่ว่า PAR โดยมีวัตถุประสงค์มุ่งไปที่ การแก้ปัญหาในการพัฒนา และเป็นการวิจัยที่ดำเนินไปด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้ร่วมงาน รวมทั้งในกระบวนการวิจัย
7. ความปลอดภัยในการทำงาน หมายถึง สภาพการทำงานซึ่งปราศจากเหตุอันจะทำให้เกิดอุบัติเหตุ การบาดเจ็บ การเจ็บป่วย โรค การสูญเสีย เนื่องจากการทำงานหรือเกี่ยวกับการทำงาน
8. สภาพแวดล้อมในการทำงาน หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ล้อมรอบคนทำงาน ในขณะทำงาน อาจเป็นคน เช่น หัวหน้าผู้ควบคุมงานหรือเพื่อนร่วมงาน เป็นสิ่งของ เช่น เครื่องจักร เครื่องกล เครื่องมือ และอุปกรณ์ต่าง ๆ เป็นสารเคมี เป็นพลังงาน เช่น อากาศที่หายใจ แสงสว่าง เสียง ความร้อน และเป็นเหตุปัจจัยทางจิตวิทยาสังคม เช่น ชั่วโมงการทำงาน ค่าตอบแทน
9. ความเสี่ยงจากการทำงาน หมายถึง ความน่าจะเป็น (Probability) ของการเจ็บป่วยบาดเจ็บ หรือสูญเสียอันเนื่องมาจากอุบัติเหตุจากการทำงานในสถานประกอบกิจการ

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. นำความรู้ที่ได้รับจากการทำวิจัยมาเสนอแนะวิธีการ หรือมาตรการที่องค์กรสามารถนำมาใช้สนับสนุนในเรื่องของความปลอดภัย และอาชีวอนามัย ในการทำงาน และป้องกันการเกิดอุบัติเหตุจากการทำงานให้กับพนักงานได้
2. นำตัวแบบมาทำกิจกรรมแบบมีส่วนร่วม ในการป้องกันการเกิดอุบัติเหตุจากการทำงาน มาเป็นพื้นฐานในการจัดทำกิจกรรม ด้านความปลอดภัย และสภาพแวดล้อมจากการทำงาน และอื่น ๆ